

PEDAGOGICKÁ
FAKULTA
Univerzita Karlova

PEDAGOGICKÝ VÝZKUM
ÚKOL 1: ČETBA

Vypracovala: Nikol Vajdíková

Obor: Učitelství pro 1. stupeň ZŠ, KS

Ročník: 4.

Vyučující: doc. PhDr. Jana Stará, Ph.D, Mgr. Barbora Nekardová

Datum: 7.4.2024

Produktivní práce učitele s žákovskou chybou při komunikaci s celou třídou - snaha o konstruktivistické pojetí chyby, důležitost a přínos zpětné vazby, chyba jako příležitost k učení

- článek:

MAJCÍK, M. Produktivní práce učitele s žákovskou chybou při komunikaci s celou třídou. STUDIA PAEDAGOGICA. 2022, roč. 27, č. 1, s. 67–91. <https://doi.org/10.5817/SP2022-1-3>.

- cíl:

Identifikovat produktivní způsoby učitelské práce s žákovskou chybou v rámci interakce s celou třídou.

- hlavní výzkumná otázka:

- Jak může učitel produktivně pracovat s žákovskou chybou při komunikaci s celou třídou?

- specifické výzkumné otázky:

1. Jakým způsobem učitelé pracují s chybou ve vztahu k podpoře žákovského učení?
2. Jaké aspekty vstupují do rozhodování učitele ve výukové situaci?

- metody sběru dat:

- kvalitativní výzkumné šetření – konkrétními metodami bylo nestrukturované a nezúčastněné pozorování vyučovacích hodin ve čtyřech vybraných třídách 9. ročníku základní školy
- pozorování bylo doplněno o rozhovory s učiteli a vybranými žáky z pozorovaných tříd

- respondenti:

- čtyři vybrané třídy 9. ročníku základní školy
- učitelé daných tříd

- hlavní nálezy:

Produktivní práce učitele s žákovskou chybou při komunikaci s celou třídou, která z chyby činí příležitost k učení, může nabývat různých podob s ohledem na širší kontext výuky. Produktivní práce s chybou ve výuce nastává v případě, kdy učitel chybujícím žákovi v návaznosti na jeho výkon podává zpětnou vazbu, kterou žák může dále v procesu výuky využít. Toto řešení chybové situace se tak odlišuje od verifikace, kdy učitel žáka pouze informuje o tom, že jeho odpověď byla vyhodnocena jako chybná.

Ve výsledkové části byly představeny aspekty, jež ovlivňují způsob chování pedagoga v konkrétní chybové situaci, mezi které můžeme zařadit typ úlohy či charakteristiky žáka. Pedagog může využívat návodné otázky či nápovědy, aby podpořil chybujícího žáka v modifikaci chybného řešení. Může přesměrovat otázky na jiného žáka, poskytnout mu přímou podporu, aby byl schopen nalézt správné řešení „*U: Bud' samozřejmě zkusím jeho. A když samozřejmě ani otázky nepomůžou, tak vezmu někoho, kdo se přihlásí, že to ví, a odůvodní nám to. Ale snažím se, aby ten člověk na to došel sám, aby až když pět minut tápeme a nevíme, tak vyvolám někoho jiného.*“

V diskuzních situacích zase dochází k využití zpětné vazby zaměřené na proces anebo využití otevřených otázek, jež žáky vybízejí k obhajobě vlastní odpovědi. Někteří dotazovaní pedagogové žádají od svých žáků popsání jejich „myšlenkového pochodu“, který k chybě vedl pro možnost určení zdroje vzniku dané chyby.

Z výzkumu rovněž vyplynul patrný rozdíl ve způsobu práce s chybami konkrétních žáků, kdy posuzují charakteristiky žáka a riziko negativních reakcí od spolužáků („*U: Tím, že se bojím, že ho vyvolám a že ho třeba ztrapní. Aby se necítil třeba špatně potom. Že třeba tohle je mu nepříjemné, že kluci mají nějakou poznámku.*“). Učitelé častěji věnují více pozornosti chybám žákům, kteří jsou aktivnější a komunikativnější. Naopak u skupiny pasivnějších žáků je preferovaná pouhá oprava.

Mezi základní oblasti učitelské kompetence pro práci s chybou můžeme zařadit konstruktivistické chápání významu chyby, znalost běžně vyskytujících se chyb v daném předmětu a schopnost stanovení vhodné podpory chybujícímu žákovi. Tyto tři oblasti jsou vymezovány jako klíčové, aby pedagog dokázal přistupovat k řešení chyb a jejich využití v průběhu výuky. Produktivní práce s chybou může nabývat dvou základních podob v návaznosti na charakter úlohy a otázky. V případě uzavřených otázek interakce v rámci chybové situace představuje dialogický rozhovor mezi žákem a pedagogem. Spolužáci danému rozhovoru pouze přihlížejí. V případě úloh s otevřenými otázkami je zřejmé, že produktivní práce s chybou nabývá jiné podoby, kdy snaha učitele směřuje k podpoře diskuze (dialog a diskuze žáky aktivizují) a podporují jejich kognitivní činnost a zapojení většího množství žáků - žák má prostor pro vyjádření vlastních myšlenek. Je zřejmé, že chyba může představovat příležitost k učení v těch případech, pokud dává příležitost k žakovské participaci (podoba opakující se IRF struktury, která se skládá z učitelské otázky, žakovské odpovědi a zpětné vazby učitele).